

CÁC THỦ PHÁP NGHỆ THUẬT KHẮC HỌA HÌNH TƯỢNG NGƯỜI PHỤ NỮ NGA TRONG CÁC TÁC PHẨM CỦA L. TOLSTOY

ARTISTIC DEVICES IN THE PORTRAYAL OF RUSSIAN WOMEN IN THE WORKS OF L. TOLSTOY

Dương Quốc Cường*

Trường Đại học Ngoại ngữ - Đại học Đà Nẵng, Việt Nam¹

*Tác giả liên hệ / Corresponding author: dqcuong@ufl.udn.vn

(Nhận bài / Received: 01/02/2026; Sửa bài / Revised: 13/02/2026; Chấp nhận đăng / Accepted: 30/3/2026)

DOI: 10.31130/ud-jst.2026.24(4).076

Tóm tắt - Trong sáng tác của L. Tolstoy, việc miêu tả con người không dừng ở hành động hay lời nói mà chú trọng sự kết hợp giữa ngoại hình và đời sống nội tâm. Với hình tượng người phụ nữ Nga, L. Tolstoy sử dụng thủ pháp lấy ngoại hình – chân dung để phản ánh trạng thái tâm lý, đồng thời xây dựng ngôn ngữ tính cách nhằm cá thể hóa nhân vật. Bài viết phân tích cách L. Tolstoy miêu tả ánh mắt, sắc mặt, dáng đi, cử chỉ để biểu hiện tâm trạng. Thông qua các hình tượng Anna Karenina, Kitty Shcherbatskaya và Marya Bolkonskaya trong *Anna Karenina* và *Chiến tranh và Hòa bình*, bài viết làm rõ mối quan hệ giữa chân dung ngoại hình và tâm hồn, qua đó khẳng định giá trị hiện thực và nhân văn trong sáng tác L. Tolstoy của văn học Nga thế kỷ 19.

Từ khóa - L. Tolstoy; ngoại hình chân dung; ngôn ngữ tính cách; phụ nữ Nga; văn xuôi tâm lý

1. Mở đầu

L. Tolstoy là đại biểu xuất sắc của văn học hiện thực Nga thế kỷ XIX, người đã đưa tiểu thuyết Nga đạt đến trình độ hoàn thiện cao trong việc phản ánh đời sống con người. Theo Nguyễn Trường Lịch [1], sáng tác của L. Tolstoy không chỉ kế thừa truyền thống hiện thực của văn học Nga mà còn mở rộng chiều sâu nhân đạo và khả năng phân tích đời sống tinh thần của con người, đặc biệt thông qua hệ thống nhân vật được xây dựng trong những xung đột đạo đức và xã hội phức tạp. Trong thế giới nghệ thuật ấy, hình tượng người phụ nữ giữ vị trí trung tâm, vừa phản ánh số phận cá nhân vừa thể hiện những vấn đề nhân sinh mang tính phổ quát.

Một trong những đặc điểm nổi bật của nghệ thuật tự sự L. Tolstoy là hệ thống thủ pháp nghệ thuật tinh tế, trong đó ngôn ngữ giữ vai trò quan trọng trong việc khắc họa tính cách và đời sống nội tâm nhân vật. Dưới góc độ phong cách học, Đinh Trọng Lạc [2] cho rằng, ngôn ngữ văn học không chỉ là phương tiện truyền đạt nội dung mà còn là yếu tố tổ chức phong cách, thể hiện cá tính sáng tạo của nhà văn thông qua việc lựa chọn và sử dụng các phương tiện ngôn ngữ. Quan điểm này cho phép tiếp cận thủ pháp ngôn ngữ trong sáng tác L. Tolstoy như một phương thức nghệ thuật nhằm biểu hiện tính cách và tâm trạng nhân vật một cách gián tiếp nhưng sâu sắc.

Trên bình diện thi pháp tiểu thuyết, Nguyễn Hải Hà [3] chỉ ra rằng các chi tiết miêu tả ngoại hình – chân dung trong sáng tác của Tolstoy không mang tính trang trí hay ước lệ, mà luôn

Abstract - In L. Tolstoy's works, the depiction of human beings extends beyond actions and speech to emphasize the organic relationship between physical appearance and inner life. When portraying Russian female characters, Tolstoy uses descriptions of appearance and portraiture as key artistic devices to reflect psychological states. He also employs character-specific language to individualize personality. This paper analyzes how Tolstoy depicts details - eyes, facial expressions, posture, and gestures - to convey women's emotional states. Through examination of Anna Karenina, Kitty Shcherbatskaya, and Marya Bolkonskaya in *Anna Karenina* and *War and Peace*, the paper clarifies the relationship between external portraiture and inner spiritual life, affirming the profound realistic and humanistic values in Tolstoy's works within modern Russian literature.

Key words - L. Tolstoy; physical appearance and portraiture; character-specific language; Russian women; psychological prose

gắn bó hữu cơ với diễn biến tâm lý và sự vận động nội tâm của nhân vật. Đối với hình tượng người phụ nữ Nga – những nhân vật chịu nhiều ràng buộc đạo đức và áp lực xã hội – sự kết hợp giữa ngôn ngữ tính cách với miêu tả ngoại hình – chân dung trở thành một thủ pháp nghệ thuật đặc biệt hiệu quả, giúp nhà văn bộc lộ tinh tế những xung đột tinh thần, cảm xúc cũng như số phận bi kịch hoặc hạnh phúc của họ.

Việc phân tích các thủ pháp nghệ thuật nói trên đòi hỏi một hệ thống khái niệm và thuật ngữ nghiên cứu thống nhất. Công trình *150 thuật ngữ văn học* của Lại Nguyên An [4] cung cấp cơ sở lý luận cần thiết cho việc xác định các khái niệm như hình tượng nghệ thuật, nhân vật văn học và thủ pháp nghệ thuật, qua đó đảm bảo tính khoa học và nhất quán trong phân tích. Trên cơ sở kế thừa các tiếp cận về văn học Nga, thi pháp học và phong cách học, bài viết tập trung khảo sát các thủ pháp nghệ thuật trong việc khắc họa hình tượng người phụ nữ Nga trong sáng tác của L. Tolstoy, với phạm vi là thủ pháp ngôn ngữ tính cách và miêu tả ngoại hình – chân dung như phương tiện phản ánh đời sống tâm lý nhân vật.

2. Nội dung

2.1. Ngôn ngữ tính cách trong việc cá thể hóa hình tượng người phụ nữ Nga

2.1.1. Định nghĩa ngôn ngữ tính cách

Ngôn ngữ tính cách là hệ thống phương tiện ngôn ngữ (từ vựng, cú pháp, giọng điệu, kiểu lời nói) được nhà văn

¹ The University of Danang - University of Foreign Language Studies, Vietnam (Duong Quoc Cuong)

lựa chọn và tổ chức một cách ổn định cho từng nhân vật, nhằm phản ánh đặc điểm tâm lý, trình độ văn hóa – xã hội, lập trường đạo đức và thế giới quan. Trong sáng tác của L. Tolstoy, ngôn ngữ tính cách không mang tính ước lệ, mà gắn chặt với tình huống giao tiếp trạng thái tinh thần, sự vận động nội tâm của nhân vật. Đối với nữ nhân vật, L. Tolstoy đặc biệt chú trọng cá thể hóa bằng ngôn ngữ, tránh khuôn mẫu “người phụ nữ điển hình trừu tượng”. Trong văn xuôi L. Tolstoy, ngôn ngữ tính cách luôn gắn với tình huống giao tiếp cụ thể và trạng thái tinh thần của nhân vật, tránh sự khuôn mẫu, ước lệ. Theo nhận định của L. Ya. Ginzburg, L. Tolstoy xem ngôn ngữ nhân vật như “một hình thức tồn tại của đời sống đạo đức” [5]. Điều này đặc biệt thể hiện rõ khi nhà văn xây dựng các nhân vật nữ – những con người chịu nhiều ràng buộc bởi chuẩn mực xã hội nhưng lại có đời sống nội tâm phong phú và phức tạp.

Anna Karenina là hình tượng trung tâm của tiểu thuyết cùng tên, tiêu biểu cho sự bất ổn và bi kịch tinh thần của người phụ nữ Nga trong xã hội quý tộc thế kỉ XIX. Ngôn ngữ của Anna mang tính cảm xúc mạnh, thường xuất hiện dưới dạng câu ngắn, câu cảm thán và câu hỏi tu từ, phản ánh trạng thái tâm lý bất ổn và mâu thuẫn nội tâm gay gắt. Ví dụ, trong những đoạn cao trào, Anna tự nói với mình: “Tôi là người có tội... Vâng, có tội... Nhưng tôi phải làm gì? Tôi không thể sống nếu không có tình yêu” [6, tr. 742].

Chuỗi câu ngắt quãng, giàu cảm xúc cho thấy sự giằng xé nội tâm của nhân vật giữa ý thức tội lỗi và khát vọng tình yêu. Chính đặc điểm ngôn ngữ này đã giúp L. Tolstoy cá thể hóa Anna như một kiểu phụ nữ sống mãnh liệt bằng cảm xúc, dễ tổn thương và cuối cùng rơi vào bi kịch.

Trái ngược với Anna, Kitty Shcherbatskaya được khắc họa bằng thứ ngôn ngữ giản dị, trong sáng, hướng nội và trưởng thành đạo đức. Từ vựng trong lời nói và độc thoại của Kitty thường mang sắc thái tự kiểm điểm, phản ánh quá trình trưởng thành tinh thần của nhân vật. Sau khi trải qua thất vọng trong tình cảm, Kitty suy nghĩ: “Cô xấu hổ vì những suy nghĩ non nớt của mình và cảm thấy cần phải sống nghiêm túc hơn” [6, tr. 215]. Thông qua ngôn ngữ tính cách của Kitty, L. Tolstoy khẳng định khả năng tự hoàn thiện và phục sinh tinh thần của người phụ nữ Nga.

Trong *Chiến tranh và Hòa bình*, công nương Marya Bolkonskaya là hình tượng người phụ nữ Nga truyền thống, tiêu biểu cho đức hi sinh và lòng nhân ái. Ngôn ngữ của Marya mang giọng điệu khiêm nhường, chậm rãi, nhiều yếu tố cầu nguyện, gắn liền với đức tin Kitô giáo. Khi chịu đựng sự hà khắc của người cha, Marya tự nhủ: “Nếu đó là ý Chúa, con sẵn sàng chịu đựng. Xin Người ban cho con sức mạnh” [7, tr. 183].

Dạng ngôn ngữ này cho thấy nền tảng tinh thần vững chắc của nhân vật, đồng thời góp phần cá thể hóa Marya như biểu tượng của người phụ nữ Nga giàu đức tin và sức chịu đựng.

2.1.2. Ngôn ngữ nhân vật vừa làm nổi bật nét tiêu biểu trong tính cách mà còn có tác dụng cá thể hóa hình tượng với nhiều vẻ hấp dẫn phong phú.

- Cá thể hóa qua lối nói và cấu trúc câu: Anna Karenina – ngôn ngữ cảm xúc, mâu thuẫn và đứt đoạn. Ngôn ngữ của Anna Karenina mang đặc trưng: câu ngắn, cảm thán, nhiều

câu hỏi tu từ; sự chuyển dịch nhanh giữa lý trí và cảm xúc; phản ánh trạng thái bất ổn tâm lý.

Ví dụ: Tôi là người có tội... Vâng, có tội... Nhưng tôi phải làm gì? Tôi không thể sống nếu không có tình yêu [6, tr. 742].

Chuỗi câu ngắn, tự ngắt nhịp cho thấy sự giằng xé nội tâm, không tìm được điểm tựa tinh thần.

Ngôn ngữ không ổn định là phương tiện quan trọng để L. Tolstoy cá thể hóa Anna như một kiểu phụ nữ sống bằng cảm xúc mạnh, dễ tổn thương trước áp lực xã hội.

- Cá thể hóa qua sự lựa chọn từ vựng và sắc thái đạo đức: Kitty Shcherbatskaya – ngôn ngữ trong sáng, tự kiểm điểm: Kitty được cá thể hóa bằng: từ ngữ giản dị, trong sáng; ít cực đoan, thiên về tự vấn; giọng điệu chân thành, hướng nội.

Ví dụ: Cô xấu hổ vì những suy nghĩ non nớt của mình và cảm thấy cần phải sống nghiêm túc hơn.

Ở đây, những từ ngữ như xấu hổ, nghiêm túc phản ánh ý thức đạo đức đang hình thành [6, tr. 215].

Qua ngôn ngữ tính cách, Kitty hiện lên như mẫu phụ nữ Nga trẻ tuổi đang trưởng thành về tinh thần, đối lập với Anna.

- Cá thể hóa qua giọng điệu lời nói gắn với đức tin và truyền thống: Công nương Marya Bolkonskaya – ngôn ngữ khiêm nhường, giàu tính tôn giáo

Trong *Chiến tranh và Hòa bình*, Marya được khắc họa bằng: ngôn ngữ nhẹ, chậm; nhiều hình thức cầu khẩn, độc thoại mang màu sắc Kitô giáo; ít bộc lộ cảm xúc mãnh liệt.

Ví dụ: Nếu đó là ý Chúa, con sẵn sàng chịu đựng. Xin Người đừng bỏ rơi con [7, tr. 183].

Ngôn ngữ ở đây mang cấu trúc cầu nguyện, thể hiện nền tảng tinh thần tôn giáo vững chắc. Marya được cá thể hóa như hình tượng phụ nữ Nga truyền thống, sống bằng đức tin và bổn phận hơn là đam mê cá nhân.

- Cá thể hóa qua sự đối lập ngôn ngữ giữa các nhân vật nữ: L. Tolstoy thường đặt các nhân vật nữ trong thế đối sánh ngôn ngữ, qua đó làm nổi bật cá tính từng người, Bảng 1.

Bảng 1. Đặc trưng ngôn ngữ và kiểu tính cách của nhân vật nữ trong sáng tác của L. Tolstoy

Nhân vật	Đặc trưng ngôn ngữ	Kiểu tính cách
Anna	Cảm thán, đứt đoạn, cảm xúc	Bi kịch, phản kháng
Kitty	Giản dị, tự vấn	Trưởng thành đạo đức
Marya	Nhẹ, cầu nguyện	Truyền thống, nhẫn nại

Sự khác biệt này chứng tỏ L. Tolstoy từ chối khuôn mẫu hóa hình tượng phụ nữ, mỗi nhân vật có “tiếng nói riêng”.

2.1.3. Giá trị nghệ thuật của thủ pháp ngôn ngữ tính cách

Trong sáng tác của L. Tolstoy, thủ pháp ngôn ngữ tính cách giữ vai trò đặc biệt quan trọng trong việc khắc họa hình tượng người phụ nữ Nga, góp phần tạo nên chiều sâu tâm lý và sức thuyết phục nghệ thuật cho nhân vật. Nhà văn không coi lời nói chỉ là phương tiện giao tiếp bên ngoài, mà xem đó là hình thức trực tiếp biểu hiện đời sống nội tâm và ý thức đạo đức. Cách tổ chức ngôn ngữ nhân vật – từ lựa chọn từ vựng, cấu trúc câu, nhịp điệu phát ngôn đến sắc thái cảm xúc – đều gắn chặt với trạng thái tinh thần và quá

trình tự ý thức của nhân vật nữ. Nhờ đó, hình tượng người phụ nữ Nga trong các tác phẩm của L. Tolstoy được cá thể hóa sâu sắc, tránh rơi vào sự đồng nhất hóa hoặc khuôn mẫu hóa vốn phổ biến trong văn học cùng thời.

Đối với Anna Karenina, ngôn ngữ mang tính cảm xúc mãnh liệt, giàu sắc thái dao động tâm lý, phản ánh trực tiếp trạng thái khủng hoảng nội tâm và sự giằng xé đạo đức của nhân vật. Trong những cuộc đối thoại với Karenin hay Vronsky, lời nói của Anna thường mang tính dứt đoạn, nhiều câu cảm thán, cho thấy sự bất ổn tinh thần và nỗi tuyệt vọng ngày càng gia tăng: “*Tôi là một người phụ nữ hư hỏng, tôi là một tội nhân...*” [6, tr. 396]. Ở đây, ngôn ngữ không chỉ phản ánh cảm xúc nhất thời mà còn bộc lộ sự tự kết án về mặt đạo đức, thể hiện bi kịch tinh thần của một người phụ nữ ý thức được lỗi lầm nhưng không tìm được lối thoát.

Ngược lại, Kitty Shcherbatskaya được khắc họa thông qua ngôn ngữ mang sắc thái trong sáng, chân thành, phản ánh quá trình trưởng thành tinh thần và đạo đức. Lời nói của Kitty thay đổi cùng với sự trưởng thành nội tâm: từ sự ngây thơ, bối rối trong những đoạn đầu, đến giọng điệu chín chắn, bình thản hơn sau những trải nghiệm đau khổ và quá trình tự hoàn thiện. Khi Kitty tâm sự với Levin, ngôn ngữ của cô trở nên giản dị nhưng giàu chiều sâu cảm xúc: “*Em đã trải qua nhiều điều và em hiểu rằng không thể sống nếu không có sự chân thành*” [6, tr. 298]. Thông qua ngôn ngữ tính cách của Kitty, L. Tolstoy nhấn mạnh khả năng tự phục hồi tinh thần và hướng thiện của con người.

Đối với Marya Bolkonskaya trong *Chiến tranh và Hòa bình*, ngôn ngữ tính cách mang sắc thái tiết chế, trầm lắng, thâm trầm chiều sâu tôn giáo và đời sống nội tâm hướng nội. Lời nói của Marya thường ngắn gọn, giàu suy tưởng và chứa đựng tinh thần nhẫn nhịn, vị tha. Khi đối diện với cha mình, Marya nói bằng giọng điệu khiêm nhường, đầy sự tự ý thức đạo đức: “*Con chỉ muốn làm điều đúng trước mặt Chúa*” [7, tr. 174]. Ngôn ngữ ấy thể hiện rõ nhân cách đạo đức và chiều sâu tinh thần của Marya, đồng thời cho thấy cách L. Tolstoy dùng lời nói để khám phá thế giới bên trong nhân vật hơn là mô tả hành động bề ngoài.

Như L. Ya. Ginzburg đã nhận định, trong văn xuôi Tolstoy, ngôn ngữ nhân vật trở thành “*một hình thức tồn tại của ý thức đạo đức*” [5, tr. 287]. Quả thực, thông qua thủ pháp ngôn ngữ tính cách, L. Tolstoy đã cá thể hóa thành công hình tượng người phụ nữ Nga với những số phận, lựa chọn và giá trị đạo đức khác nhau. Ngôn ngữ không chỉ là phương tiện biểu đạt, mà là công cụ khám phá bản chất tinh thần và nhân cách con người, góp phần khẳng định vị trí đặc biệt của L. Tolstoy trong tiến trình phát triển của văn xuôi tâm lý Nga thế kỷ XIX.

2.2. Thủ pháp lấy ngoại hình – chân dung để phản ánh tâm trạng

L. Tolstoy không chỉ miêu tả ngoại hình nhân vật đơn thuần như một yếu tố mô tả bề ngoài mà thường liên kết chặt chẽ ngoại hình với tâm lý nội tâm:

a. Ngoại hình như “*tấm gương tâm trạng*”: sắc mặt, dáng đi, ánh mắt, cử chỉ phản ánh ngay lập tức trạng thái tinh thần, cảm xúc;

b. Ngoại hình tiên đoán tâm trạng: L. Tolstoy dùng

hình ảnh, biểu hiện bên ngoài để báo trước tâm trạng và diễn biến nội tâm;

c. Ngoại hình *đồng thanh tương ứng* với nội tâm: khi nhân vật trải qua những đổi thay tâm lý, hình ảnh ngoại hình cũng biến đổi theo, tạo nhịp điệu văn học.

2.2.1. Ngoại hình luôn đặt trong mối quan hệ hữu cơ với thế giới nội tâm

Trong các tác phẩm của L. Tolstoy, những chi tiết nhỏ như ánh mắt, sắc mặt, nét mặt, dáng đi thường mang chức năng biểu đạt tâm lý, giúp người đọc nhận biết ngay trạng thái tinh thần của nhân vật mà không cần lời giải thích trực tiếp. Như L. Ya. Ginzburg đã nhận xét, miêu tả ngoại hình trong văn xuôi tâm lý của Tolstoy là “*một hình thức biểu hiện ý thức nhân vật bằng phương tiện thị giác*” [5]. Đối với các nhân vật nữ, thủ pháp này càng trở nên tinh vi và giàu giá trị biểu cảm.

a. *Anna Karenina* – ngoại hình phản ánh xung đột nội tâm: Trong *Anna Karenina*, L. Tolstoy nhiều lần mô tả ngoại hình Anna để phác họa tâm trạng. Đó là hình tượng trung tâm tiêu biểu cho bi kịch của người phụ nữ Nga trong xã hội quý tộc thế kỉ XIX. Ngoại hình của Anna thường xuyên biến đổi theo trạng thái tâm lý, phản ánh những mâu thuẫn nội tâm ngày càng gay gắt. L. Tolstoy miêu tả Anna trong những thời điểm căng thẳng tinh thần. Ví dụ: *Ánh mắt, sắc mặt thể hiện khủng hoảng tinh thần*: “*...Anna bước vào phòng với một dáng đi lảo đảo, đôi mắt đỏ hoe như người vừa khóc, sắc mặt tái nhợt không giống bình thường. Mọi người đều thấy có điều gì đó bất thường ở cô...*” [6, tr. 345].

Những chi tiết như *dáng đi không vững, đôi mắt đỏ hoe, sắc mặt tái nhợt* vừa mang tính hiện thực, vừa là dấu hiệu tâm lý, cho thấy trạng thái hoang mang, bất an và khủng hoảng tinh thần của Anna. Ngoại hình ở đây không chỉ phản ánh cảm xúc tức thời mà còn báo trước bi kịch nội tâm không thể cứu vãn của nhân vật. Ngoại hình *không bình thường* khiến người đọc ngay lập tức liên tưởng tới khủng hoảng cảm xúc sâu sắc.

b. *Kitty Shcherbatskaya* – ngoại hình hòa hợp với tâm trạng trong sáng và phục hồi tinh thần: Trái ngược với Anna, Kitty Shcherbatskaya được L. Tolstoy xây dựng như một hình tượng phụ nữ trẻ trong quá trình trưởng thành tinh thần. Đó là hình tượng điển hình cho sự ngây thơ, hài hòa, và quyết tâm nội tâm, được L. Tolstoy phản ánh qua ngoại hình để biểu thị tâm trạng tinh khiết, trong trẻo.

Ví dụ: *Đôi mắt và dáng đi phản ánh hân hoan nội tâm*:

“*...Kitty đứng đó, đôi mắt long lanh như chứa đựng hy vọng mới; dáng đứng thẳng, vai âm áp, như thể mọi nỗi buồn vừa tan biến...*” [6, tr. 212].

Hoặc như: “*Giương mặt Kitty bừng sáng, đôi mắt long lanh ánh lên niềm vui thầm kín; dáng đứng của cô trở nên tự nhiên và thanh thản hơn*” [6, tr. 212].

Ánh mắt *long lanh*, gương mặt *bừng sáng* là ngôn ngữ cơ thể, là những chi tiết ngoại hình gắn liền với trạng thái tinh thần thanh thản, cho thấy sự phục hồi và trưởng thành nội tâm của Kitty. Thủ pháp này giúp L. Tolstoy khẳng định ngoại hình được dùng như tấm gương phản chiếu tâm trạng tràn đầy năng lượng của nhân vật và quan niệm nhân

đạo: con người, đặc biệt là người phụ nữ, có khả năng tự đổi mới và hoàn thiện bản thân.

c. *Marya Bolkonskaya – ngoại hình phản ánh tâm trạng bình thân, kiên định tâm lý và chiều sâu tinh thần*: Trong Chiến tranh và Hòa bình, L. Tolstoy mô tả Marya với các yếu tố ngoại hình nhằm bộc lộ là hình tượng người phụ nữ Nga truyền thống, mang phẩm chất nhẫn nại, khiêm nhường và giàu đức tin. Ngoại hình của Marya ít biến đổi dữ dội, nhưng lại phản ánh rõ trạng thái tâm lý bình ổn và chiều sâu tinh thần. L. Tolstoy viết: “Marya đứng lặng yên, ánh mắt sâu và trầm tĩnh, gương mặt hiền hậu như không bị xáo trộn bởi những biến động đang xảy ra xung quanh” [7, tr. 178].

Qua đó, ngoại hình mang tính *biểu tượng* cho nội tâm kiên định, bình thân, phản ánh tinh thần tự chủ và khả năng chấp nhận thử thách của nhân vật. Còn sự ổn định ngoại hình tạo ra cảm giác vững vàng của tâm trạng, nhân cách Marya. Ngoại hình trở thành phương tiện biểu đạt những giá trị đạo đức và tôn giáo bền vững của người phụ nữ Nga.

2.2.2. Ngoại hình trở thành “bề mặt hiển lộ” của những chuyển động nội tâm tinh vi

Trong hệ thống thủ pháp nghệ thuật của L. Tolstoy, việc lấy ngoại hình nhân vật để phản ánh đời sống tâm trạng không chỉ là một phương tiện miêu tả mà còn là nguyên tắc tổ chức chiều sâu tâm lý của hình tượng. Ở đó, ngoại hình không tồn tại như một lớp vỏ tĩnh tại, mà trở thành “bề mặt hiển lộ” của những chuyển động nội tâm tinh vi. Thông qua những biến đổi rất nhỏ của ánh mắt, sắc mặt, dáng đi hay cử chỉ, Tolstoy cho phép người đọc trực tiếp cảm nhận trạng thái tinh thần của nhân vật mà không cần đến những lời bình luận tâm lý dài dòng. Chính sự gắn kết chặt chẽ giữa hình thức bên ngoài và nội dung nội tâm ấy đã tạo nên tính biểu cảm cao, tính hiện thực sâu sắc và nhịp điệu nghệ thuật đặc trưng trong văn xuôi L. Tolstoy, đặc biệt khi ông miêu tả thế giới tinh thần phức tạp của người phụ nữ Nga.

Việc sử dụng miêu tả ngoại hình – chân dung để phản ánh tâm trạng đã mang lại cho sáng tác của L. Tolstoy những giá trị nghệ thuật đặc sắc. Trước hết, thủ pháp này góp phần tăng cường tính chân thực và sức gợi tâm lý của hình tượng nhân vật, khi những biến đổi nội tâm được biểu hiện trực tiếp qua các dấu hiệu ngoại giới như ánh mắt, sắc mặt, dáng đi hay cử chỉ. Nhờ đó, khoảng cách giữa bề ngoài và đời sống bên trong nhân vật được rút ngắn, giúp người đọc tiếp cận thế giới tinh thần một cách trực quan và tự nhiên, không cần đến sự dẫn giải tâm lý kéo dài của người trần thuật. Đồng thời, sự gắn kết mật thiết giữa ngoại hình và tâm trạng còn tạo nên nhịp điệu tự sự linh hoạt, phản ánh kịp thời các chuyển biến tinh vi trong trạng thái cảm xúc của nhân vật.

Qua thủ pháp này, L. Tolstoy đã cá thể hóa sâu sắc hình tượng người phụ nữ Nga, tránh rơi vào lối khắc họa khuôn mẫu hay lý tưởng hóa. Mỗi nhân vật nữ hiện lên như một

cá thể tâm lý độc lập, mang diện mạo riêng gắn liền với những xung đột nội tâm và lựa chọn đạo đức cụ thể. Có thể khẳng định rằng, trong hệ thống các thủ pháp nghệ thuật của L. Tolstoy, việc lấy ngoại hình – chân dung làm phương tiện biểu đạt tâm trạng giữ một vị trí quan trọng, góp phần làm nên tính hiện thực, chiều sâu tâm lý và giá trị nhân văn bền vững của hình tượng người phụ nữ Nga trong văn xuôi của ông. Thông qua các chi tiết ngoại hình giàu sức gợi cảm, nhà văn đã tái hiện sinh động đời sống tinh thần phong phú, những xung đột nội tâm và phẩm chất đạo đức của các nhân vật nữ tiêu biểu như Anna Karenina, Kitty Shcherbatskaya và Marya Bolkonskaya. Việc nghiên cứu thủ pháp này không chỉ giúp làm rõ đặc trưng của văn xuôi tâm lý L. Tolstoy, mà còn góp phần khẳng định giá trị nhân văn sâu sắc trong quan niệm nghệ thuật về con người của đại văn hào Nga.

3. Kết luận

L. Tolstoy vận dụng thủ pháp ngôn ngữ tinh cách và thủ pháp lấy ngoại hình – chân dung để phản ánh tâm trạng một cách hiệu quả và tinh tế trong việc xây dựng hình tượng người phụ nữ Nga. Thông qua sự khác biệt về từ vựng, cấu trúc câu và giọng điệu lời nói, các nhân vật nữ như Anna Karenina, Kitty Shcherbatskaya và Marya Bolkonskaya hiện lên với cá tính, đời sống tinh thần và giá trị đạo đức riêng biệt. Và thông qua các yếu tố như đôi mắt, sắc mặt, dáng đi và cử chỉ, đại văn hào Nga không chỉ mô tả bề ngoài mà còn gợi mở sâu vào đời sống tinh thần phức tạp của mỗi nhân vật. Từ Anna Karenina với bi kịch tâm lý, Kitty Shcherbatskaya với tinh thần trong sáng đến Marya Bolkonskaya với sự bình thân đức hạnh, ngoại hình đều đóng vai trò như một tấm gương phản chiếu nội tâm, giúp độc giả tiếp cận trực tiếp và sâu sắc hơn với cảm xúc và nhân cách của từng nhân vật. Việc nghiên cứu các thủ pháp này không chỉ giúp làm rõ tài năng nghệ thuật của L. Tolstoy trong lĩnh vực văn xuôi, mà còn góp phần khẳng định chiều sâu nhân văn trong quan niệm nghệ thuật về con người của đại văn hào Nga L. Tolstoy.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] N. T. Lich, *An Overview of Russian Literature and Lev Tolstoy*, Vietnam National University Press, Hanoi, 1996.
- [2] D. T. Lạc, *Vietnamese Stylistics*, Education Publishing House, Hanoi, 1998.
- [3] N. H. Ha, *The Poetics of L. Tolstoy's Novel*, Education Publishing House, Hanoi, 2006.
- [4] L. N. An, *150 Literary Terms*, Vietnam National University Press, Hanoi, 2010.
- [5] L. Ya. Ginzburg, *On Psychological Prose*, Sovetskii Pisatel, Leningrad, 1977.
- [6] L. Tolstoy, *Anna Karenina*, Literature Publishing House, Hanoi, 2006.
- [7] L. Tolstoy, *War and Peace*, Literature Publishing House, Hanoi, 2004.